

SVENSK DEMOKRATI

100 år

YTTRANDEFRIHET

Arbetsblad och bakgrundsmaterial

OM PROGRAMSERIEN

Svensk demokrati 100 år är en poddserie i åtta delar som berättar om avgörande händelser och människors kamp och livsöden under demokratins utveckling i Sverige. Med hjälp av personliga brev från arkiv och forskare kan vi se hur samhället och demokrati ständigt är i förändring. Mer har hänt de senaste 100 åren än vad man kanske kan tro...

Avsnittsförteckning

1. Rösträtt
2. Barn
3. Jämställdhet
4. HBTQ
5. Funktionsrätt
6. Minoritet
7. Folkrörelser
8. Yttrandefrihet

Avsnitten är 28,30 minuter långa.

Målgrupp och pedagogiskt syfte

Målgrupp: *Folkbildning – till exempel folkhögskola och studieförbund*

Ämne: *Samhällskunskap, historia*

Demokrati är ingen självklarhet, människor har jobbat för den – och behöver fortsätta att arbeta för den. Demokrati kan vi inte ta för givet, utan vi måste ständigt värna om och kämpa för den. Idag menar många att demokratin är hotad på olika sätt. Målet med serien är att stärka demokratin och öka förståelsen för hur den svenska demokratin vuxit fram och hur den är uppbyggd. Genom att förstå historien kommer vi också förstå vikten att värna den. Den här serien vill levandegöra historien genom människoporträtt som kan koppla ihop vår kunskap om historien till vår förståelse för demokratin idag.

Serien kan användas på olika sätt, både som ingång till vidare kunskap, som förståelse till demokrati och som diskussionunderlag för att tydliggöra studenternas/deltagarnas egen roll i ett demokratiskt samhälle.

Bakgrund

2021 är det 100 år sedan både kvinnor och män för första gången fick rösta i val till riksdagen. Under 2020 och 2021 genomför regeringen därför en nationell kraftsamling "Demokratin 100 år – samling för en stark demokrati" för att säkerställa en levande och uthållig demokrati för framtiden. Detta ska bidra till ökad delaktighet, förankring och motståndskraft i demokratin.

Inom den organiserade folkbildningen pågår många initiativ för att uppmärksamma demokratiåret, bland annat genom projektet #vimåsteprata. Folkhögskolor och studieförbund har en lång tradition av att stärka och utveckla svensk demokrati genom bildning, utbildning och delaktighet i samhällsutvecklingen. Den här serien vill bidra med underlag till det arbetet.

YTTRANDEFRIHET – ARBETSBLAD

Ord och begrepp

Ordlistan nedan innehåller centrala begrepp och betydelsebärande ord från avsnittet. Här är några förslag på hur ni kan arbeta med ordlistan.

- Gå igenom orden. Vilka är nya? Vad betyder de? Vad skulle de kunna betyda? Hur är orden sammansatta? Vad är ordens ursprung?
- Ge orden ett passande sammanhang i meningar eller texter där ordet förekommer.
- Efter att ni lyssnat – reflektera över hur och i vilket sammanhang som orden användes.
- Sammanfatta avsnittet muntligt eller skriftligt med hjälp av orden.

Yttrandefrihet
Medborgare
Censur
Auktoritära regimer

Tryckfrihet
Offentlighetsprincipen
Sociala rörelser
Grundlagen
Demokrati

Frågor och uppgifter

1. Återberätta avsnittets handling kortfattat med egna ord. Lägg till egna reflektioner.
2. Välj ett citat ur avsnittet. Varför har du valt just det citatet?
3. I och med boktryckarkonsten kom också censuren, varför då? Varför ”behövdes” inte censur innan?
4. Hur såg censuren ut i Sverige på 1600- och 1700-talet innan vi fick tryckfrihet? Och varför menar Joachim Scherp, som intervjuas i avsnittet, att censuren kunde fungera som ett slags reklam för de förbjudna skrifterna?
5. 1766 avskaffas censuren och Sverige får sin tryckfrihetsförordning – vad var det som var så speciellt med det?
6. En viktig drivkraft för tryckfrihetsivrarna var att få insyn i makthavarnas handlingar. Vad kallas lagen som ger rätt till den insynen och varför ville man ha den?
7. I programmet får vi möta Emelie Rathou, som var en del av den så kallade nykterhetsrörelsen. Vad hade hon för tankar om yttrandefriheten för kvinnor?
8. Nykterhetsrörelsen var en av de stora sociala rörelserna under 1900-talet. På vilket sätt var dessa rörelser viktiga för demokratin? Kan du ge något exempel?
9. Varför känner få till Emelie Rathou idag, tror du?
10. Agneta Helmius menar att dagens sociala medier är en utmaning för det fria offentliga samtalet. Varför då?
11. Det finns vissa gränser för vad man får säga och skriva i Sverige, trots yttrandefrihet och tryckfrihet. Kan du ge exempel på dessa inskränkningar?

12. Vad är problemet med att skapa begränsningar i yttrandefriheten? Vad kan sådana undantag leda till i framtiden?

Diskutera

1. I programmet får vi höra att auktoritära regimer – diktaturer – sällan vill tillåta någon yttrandefrihet för sina medborgare. Har du själv varit i eller bott i ett land utan yttrandefrihet? Kunde du märka att det saknades yttrande- eller tryckfrihet i landet? Hur då?
2. Varför är yttrandefrihet hotfull för de som har makten i auktoritära regimer?
3. Finns det något som du själv inte tycker borde vara tillåtet att uttrycka, eller skriva i böcker och tidningar? Varför då? Vad skulle ett förbud kunna få för konsekvenser? Diskutera.
4. En av yttrandefrihetens inskränkningar är lagen som förbjuder hets mot folkgrupp. Kan du ge något exempel på vad hets mot folkgrupp kan vara? Varför är detta en inskränkning i yttrandefriheten?
5. I programmet framkommer att det inte bara är de styrande vid makten som gärna vill begränsa vad som får sägas och skrivas. Det är minst lika vanligt att medborgare vill tysta och begränsa varandra. Kommer du ihåg något exempel från programmet när detta skedde? Har du något eget exempel på när personer vill tysta andra i offentligheten i vår tid?
6. I traditionella medier (tex tidningar, tv- och radiostationer) finns en sk ”ansvarig utgivare”. Vad är den ansvarige utgivarens roll? I sociala medier finns det däremot sällan en ansvarig utgivare. Vilka konsekvenser kan detta få vad gäller skillnaden på traditionella medier och sociala medier?
7. Uppropet #metoo startade på sociala medier 2017. Flera traditionella medier fälldes i PO (Pressens opinionsnämnd) i samband med rapporteringen. Ta reda på vilka som fälldes och varför. Tror du att medierna kunde ha agerat annorlunda under 2017 och i så fall hur?
8. Efter stormningen av Kapitolium den 6 januari 2021 så stängdes dåvarande presidenten Donald Trumps facebook- och twitterkonto ned. Vem var det som fattade beslutet? Vad var anledningen till det? Tycker du att det var rätt?

Det här avsnittet passar bra att lyssna på och arbeta med tillsammans med avsnittet *Rösträtt och Jämställdhet*.

BAKGRUNDSMATERIAL

Insändaren om demonstrationer är publicerad i tidningen Nya Dagligt Allehanda, Emilie Rathous brev är hämtat från boken “Talande kvinnor”, av Brigitte Mral.

ANDRA PROGRAM OM DEMOKRATI FRÅN UR

UR har många program om demokrati som finns tillgängliga på UR Play eller via en mediacentral. Här är ett urval som kan passa bra tillsammans med *Svensk demokrati 100 år – Yttrandefrihet*.

- Bildningsbyrån – Tänka mot strömmen. Tex ”Emilie Rathou – nykterhet och demokrati”

- Historia förklarad: Sveriges demokratisering
- Vår digitala planet – Demokratins nya spelplan
- Hjärta och hjärna – I demokratin (podd)
- UR Samtiden – Coronakrisen – ett hot mot pressfriheten?
- UR Samtiden – Demokrati och politiska val
- UR Samtiden – Politiskt deltagande
- UR Samtiden – Vi måste bry oss om demokrati
- Perspektiv på världen

Arbetsbladet är skrivet av UR:s pedagogiska redaktörer.

Upphovsrätten till innehållet i den här lärarhandledningen tillkommer UR, om inte något annat särskilt anges. Lärarhandledningen får fritt kopieras, distribueras digitalt och visas i undervisningssammanhang. När lärarhandledningen eller delar av innehållet används på olika sätt ska den ideella upphovsrätten iakttas. Det här betyder att du som lärare i din undervisning bland annat får kopiera upp så många kopior du behöver av hela eller delar av lärarhandledningen och dela ut till elever, tillhandahålla den digitalt till eleverna i en elevportal eller liknande, eller visa i en Powerpointpresentation. Viktigt att tänka på när du använder lärarhandledningen, på olika sätt, är att det alltid ska gå att se vem eller vilka som har upphovsrätten. Om lärarhandledningen kopieras upp i sin helhet så framgår det redan, men om det är så att du väljer att bara använda någon del behöver du skriva i anslutning till det du använder vem eller vilka det är (UR och/eller annat namn, som framgår i lärarhandledningen).